

BIBLIA SACRA
IUXTA VULGATAM VERSIONEM

BIBLIA SACRA

IUXTA VULGATAM VERSIONEM

adiuvantibus

B. Fischer, I. Gribomont,

H. F. D. Sparks, W. Thiele

recensuit et brevi apparatu critico instruxit

ROBERT WEBER

Editionem quintam emendatam retractatam

praeparavit

ROGER GRYSO

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT

Die Deutsche Bibelgesellschaft ist eine gemeinnützige kirchliche Stiftung.
Gemeinsam mit dem Weltbund der Bibelgesellschaften (United Bible Societies)
fördert sie die biblische Textforschung sowie die weltweite Übersetzung der Bibel –
damit alle Menschen die Bibel in ihrer Sprache lesen können.

The German Bible Society is a not for profit religious foundation.
Its mission, in collaboration with other members of the United Bible Societies,
is to promote biblical research and worldwide Bible translation work in order
to make the Bible available to everybody in their own language.

Erste Auflage 1969

Zweite Auflage 1975

Dritte, verbesserte Auflage 1983

Vierte, verbesserte Auflage 1994

Fünfte, verbesserte Auflage 2007

ISBN 978-3-438-05303-9

Vulgata

© 1969, 2007 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

Gesamtherstellung C. H. Beck, Nördlingen

Alle Rechte vorbehalten

Printed in Germany

1.2013

www.scholarly-bibles.com

PRAEFATIO EDITIONIS PRIMAE
(1969)

Vulgata editio ex consuetudine sermonis quae nunc est ea latina S. Scripturae versio appellatur, quam Ecclesia occidentalis post saeculum septimum in communi omnium usu habet. Quae non opus simplex et unum est, quod ab uno auctore vel uno tenore perfectum sit, immo vero corpus ex pluribus versionibus origine ac momento diversis compositum, quippe quo congesti sint et Veteris Testamenti plerique libri per S. Hieronymum ex ipsa hebraica veritate translati, unus liber Psalmorum, cuius textus quidam vetus ab eodem ad hexapla exemplaria graeca Origenis correctus est, libri Sapientiae Iesuque Sirach et Baruch atque Macchabeorum, quorum antiqua forma integra vel corrupta perseverat, cum ab illo numquam retractati sint; et rursus Novi Testamenti libri, quorum omnium textus ex vetere quodam latino assumptus ad graeci normam regulamque emendatus est, ut Evangeliorum levius sed sine dubio ab ipso S. Hieronymo, ita ceterorum multo diligentius ab uno vel pluribus ignotis. Ita fit, ut Vulgata neque aequalis sibi quae constans sit neque hieronymiana dici possit nisi notione latiore, id est ex parte maiore.

Verba Vulgatae multi frequentesque libri manuscripti praebent, quorum varietatibus atque dissimilitudine dilucide manifestatur, per quot vicissitudines mutationesque rerum illa semper et ubique non solum lecta, sed etiam relecta et renovata, accommodata et mutata sint, ita ut pro varietate regionum diversa ferrentur exemplaria et Italia, Hispania, Gallia, Scotia suas quisque editiones legeret et laudaret. Carolo Magno regnante Theodulphus, aurelianensis episcopus, corpus Scripturarum latinarum in unum redegit, correxit, emendavit, cuius sub cura elaborata volumina aliquot nunc usque servantur. Hos tamen et numero et auctoritate superant apographa, quae de pandecte ab Alcuino composito fluxerunt, sane validissima in tradenda Vulgata, praesertim in edendis exemplaribus Universitatis litterarum, quam dicunt, parisiensis saeculo XIII° et postea longe lateque diffusis. Quamquam vitiis multis gravibusque laborabant, editio princeps typis exscripta unum aliquod ex illis presse secuta est, ipsam denique fere solam typographi posterius repetebant et ne typica quidem editio sexto-clementina multa emendavit.

Habes ergo, benevole lector, in hisce tomis omnes utriusque Testamenti libros, quot illa complectitur editio, quam Clemens Papa VIII^{us} anno 1592° Romae publici iuris fieri iussit, similiter in appendice additis Oratione quae fertur Manasse regis et tertio quartoque libro Esdrae. Quibus in eadem appendice Psalmum CLI^{us} et epistolam ad Laodicenses missam adiunximus.

Ordinem librorum cum codices valde varient vel immutent, talem servare melius utiliusve duximus, qualem editio clementina sequitur. Ordo vero temporum et annorum, quibus S. Hieronymus illos libros emendavit et transtulit, hic est: anno 383° Evangelia; post 386us Psalterium iuxta LXX interpretes et hexapla; inter 390us et 405us libros Regum, Psalterium iuxta Hebraeos, quod nostris temporibus in Vulgata non annumeratur, volumina Prophetarum,

Iob, Ezrae, Verba dierum seu Paralipomenon, libros tres Salomonis, Pentateuchum, Iosue cum libro Iudicum et Ruth, librum Hester, iisdemque extremis, ut videtur, annis libros Tobiae et Iudith. Haec de S. Hieronymo auctore. Ceterorum librorum Novi Testamenti forma Vulgata apud Pelagium vel assecclas eius saeculo quinto ineunte primum invenitur; sed librorum Sapientiae, Iesu Sirach, Baruch, Macchabeorum apud Latinos fata disseerere cum longum sit, breviter dicere sufficiat volumen Baruch secundum speciem figuramque Vulgatam repperiri primum in pandecte Theodulphi episcopi aurelianensis, reliquos libros iam in codice Amiatino, qui primis in annis saeculi octavi scriptus omnium bibliothecarum sacrarum est antiquissima, quae integra permanet.

Praeterea de Psalterio libri manuscripti Vulgatae traditionis inter se discrepare animadvertuntur. In bibliothecis enim S. Scripturae ante Alcuinum Psalterium iuxta Hebraeos habebatur neque post eum codices Hispaniae dissentiunt. Ipse tamen liturgia aevo carolino instaurata ductus illud loco movit et in vicem Psalmos iuxta LXX emendatos subrogavit, quibus Francogalli temporum illorum utebantur. Quo factum est, ut Psalterium gallicanum, quod dicitur, inter libros editionis Vulgatae confirmaretur. Hac re sine dubitatione concessa, nihilominus iuxta illud Gallicanum etiam Psalterium ex Hebraeo translatum ponere historiae consentaneum et lecturo gratum esse putabamus.

Praefationes S. Hieronymi, quas editio clementina anno 1592° omiserat et annis 1593° et 1598° in unum collectas in principio voluminis posuerat, suis locis restituiamus et ante libros, quorum sunt, inseruimus. Epistulis autem S. Pauli prologum antiquum praefiximus, qui ab omnibus fere codicibus suppedatur et eidem tribuendus esse videtur, qui corrigendo vel emendando Vulgatam Apostoli traditionem instituit. Ubi prologo non singuli libri, sed plures inducuntur, ut libri Pentateuchi, Iosue et Iudicum et Ruth, Samuhel et Regum, Proverbiorum et Ecclesiastae et Cantici Canticorum, Duodecim Prophetarum, Evangeliorum, Epistularum S. Pauli, titulos interpositos non grandioribus typis expressimus, ne dispositio ordinum obscuraretur. Idem secuti sumus, quod ad Epistulas Catholicas pertinet. Porro S. Hieronymo planissime indicante Samuhelis, Regum, Paralipomenon, Ezrae bini libri singuli nobis sunt, etiam si neque in verbis ipsis neque in annotatis neque in titulis paginarum divisiones editionis clementinae omittere volumus, ut lecturis bene consuleretur (I–II Sm, III–IV Rg, I–II Par, I–II Esr).

Capita versusque, in quae libri partiuntur, praeter paucissima cum editione clementina concordant. Loci similes ibidem anno 1592° non commemorati, annis 1593° et 1598° in imis paginis positi, hic per moniales Abbatiae Mariendonk, habita verborum eorundem et congruentium potissimum ratione, ab integro renovati et in lateribus paginarum collocati sunt, cum partes inferiores commentariis criticis essent repletae. Numeri capitulorum canonumque, quos S. Hieronymus Eusebium secutus in Evangeliiis apposuit, ab editione clementina neglecti, a nobis ex libris manuscriptis restituti sunt.

Recte prorsus ac merito cura textus recensendi et apparatus componendi nobis ingens et maxima fuit.

Ipse *textus* non verba editionis clementinae repetit, sed secundum praecepta scientiae artisque criticae constitutus est, fide codicum manuscriptorum accepta, succurrentibus editionibus maioribus, quae sunt: Veteris Testamenti

editio romana monachorum Abbatiae S. Hieronymi in Urbe O. S. B. nondum expleta, cum libri Prophetarum et Macchabeorum desiderentur, et Novi Testamenti editio oxoniensis Iohannis Wordsworth et Henrici Iuliani White. A quibus quotquot hucusque libri publicati sunt, omnium verba retinuimus, sed examinata, probata, correcta vel emendata; eodemque modo editionem Psalterii iuxta Hebraeos auctore Henrico de Sainte-Marie vulgatam in rem nostram convertimus. Contra librorum qui supersunt, id est Prophetarum, Macchabeorum, Orationis Manasse, tertii quartique libri Ezrae, epistolae ad Laodicenses missae verba funditus instauravimus, cum imaginibus et collationibus manuscriptorum codicum aliisque rebus paratis uteremur, quas vel Abbatia S. Hieronymi in Urbe vel Institutum Veteris Latinae beuronense pro sua benevolentia nobis promptas expositasque praebebant, neque has editiones neglegeremus, quas adornaverunt Donatianus De Bruyne librorum Macchabeorum, Robertus L. Bensly et Bruno Violet libri quarti Ezrae, Joseph B. Lightfoot et Adolphus Harnack epistolae ad Laodicenses. Ceterum libenter concedimus recensionem textus non omnibus numeris absolutam et perfectam esse, sed quibusdam in locis emendari posse, ut editio romana consummata erit.

Secundum exemplum editionis oxoniensis et romanae distinctionibus omnis cola et commata, ut aiunt, expressimus, quae in exemplaribus vetustioribus repperiuntur; solos prologos et libros apocryphos, quos instar appendicis subiunximus, signis distinximus. A litteris autem quadratis non exorsi sumus nisi nomina divina vel propria, praeterea capitula Evangeliorum eusebiana, sicut mos erat antiquariorum. Quorum etiam leges atque rationem scribendi in tantum retinuimus, quantum permitti posse nobis videbatur, unde non semper una est sive constans.

Maxime tamen haec editio manualis et editiones illae maiores in *apparatu critico* discrepant, quoniam haec ex illarum abundantia paucas tantum varias lectiones et paucos testes selegit. Nam varias lectiones minores omittere placitum est, quae sunt vel in sola ratione scribendi, nominibus propriis non praetermissis, vel in formis verborum saepius immutatis, ut *adversus/adversum, sicut/sicuti, dextera/dextra, circueo/circueo, Nepthali/Neptholim, Iordanen/Iordanem, infantum/infantium, transiebat/transibat, exivi/exii* et his similia. Praeterea neglegendas eas putavimus, quarum etiam in editionibus maioribus unus tantum erat testis Vulgatae traditionis. Si in codicibus scripta correctae vel mutatae erant, quae ab ipso factae erant antiquario primo, iis taciti consentiebamus, quae ab alio, omittebamus praeter paucissimos locos ibique priorem lectionem stellularum *, posteriorem numero ² notabamus.

Testium delegendorum haec erat ratio:

- a) Testes graviore pro quolibet libro pauci codices manuscripti, ut auctoritate ita fere aetate maiores, admissi sunt atque semper in testimonium vocati, nisi de lectionibus agebatur, quae neglegenda esse iam supra placuit.
- b) Testes leviores libri quidam manuscripti vel hispani vel alcuiniani vel sangallenses vel corbeienses vel alii citati sunt, sed in iis tantum locis, ubicumque testimonium aut testium graviorum, quos appellavimus, aut editionum typis impressarum datum erat, et eo consilio, ut suspicari posset prudens lector, quam late vel quo usque talis lectio varia divulgata esset. Sic illas publicas parumque definitas voces vitavimus, quae in editionibus manualibus percipi solent, ut *pauci* vel *multi* vel his similia.

c) Accedunt editiones criticae maiores et clementina, quarum omnis varietas, etiam nullo congruente manuscripto, in apparatus inserta est, nisi esset minor et omittenda, sicut supra dictum est.

Codicibus manuscriptis ea signa tribuere voluimus, quibus in editionibus maioribus notati sunt. At cum non solum illae aliquando inter se dissentirent, sed etiam uniuscuiusque codicis signum idem semper per omnes libros S. Scripturae servandum esset, inviti pauca mutavimus. Notas litterarum maiorum vel quadratarum codicibus manuscriptis plus minus integris, minorum autem vel communium romanarum manuscriptis truncis, minorum denique gothicarum vel angulose fractarum, quas dicunt, libris typis editis assignavimus.

Quoties post haec signa punctum additum est, scito ne maioribus quidem ab editionibus de tali lectione varia produci aliud testimonium ullius codicis manuscripti Vulgatae traditionis, immo nobis quoque non manuscripta, sed impressa tantum citantibus, nullum omnino tale testimonium adhuc innotuisse praeter solas editiones.

Variarum lectionum in apparatu scribendarum rationem simpliciorum breviorumque reddebamus, exempli gratia *israhele CTMS* dicto contenti pro *israhele TM; srahele C; israele S*.

Quoniam omnibus libris S. Scripturarum idoneos codices manuscriptos et impressos delegimus, sed aliis alios, singulos initio apparatus critici cuiusvis libri triplici serie testium graviorum *et* leviorum *ac* editionum enumeravimus. Si quaedam in codicibus desunt, in ipso apparatu memoravimus, et ubi incipiant et ubi desinant lacunae. Praeterea lecturi commodio consulentes illam triplicem seriem testium ex latere apparatus in singulis paginis huius editionis repetebamus, omissis pro casu iis qui paginae nihil, et inter uncinos positus iis qui paginae partem tantum praebent.

Attamen hoc monemus et flagitamus, ne ex silentio apparatus nostri, quippe qui consilio non omnia, sed selecta quaedam contineat, umquam ullum argumentum concludatur, sive varia lectio taceatur sive testis, praesertim testis levior. Quotiens re vera secundum leges artis scientiaeque criticae litteris studendum est, totiens utique sine exceptione maiores editiones manibus volvendae et sunt et erunt, vel etiam si ratio ponatur, utrum recte lectionem aliquam receperimus an reiecerimus, quandoquidem in iudicio textus non testimonia sola testium maiorum, sed omnia omnino, quae in apparatibus editionum maiorum habentur, audivimus, cognovimus, iudicavimus.

Verum si vel index codicum manuscriptorum percurritur, manifestum fit nos interdum novis uti, ad quos illae maiores editiones cur non respexerint nihil interest, novis testibus ut causa rectius iudicetur. Codices quoque, quorum ab illis testimonia data sunt, non paucos iterum de novo contulimus, imprimis cum de libris Novi Testamenti ageretur. Propterea quaecumque huius editionis apparatus criticus aliter ac editiones illae constare affirmat, non per nostrum errorem falsa esse reputa, sed diligenter a nobis emendata concede. Minor ergo sit haec editio manualis, tamen non nullo profectu ut textus sic apparatus maiores superare videtur.

Hoc opus inter eas editiones manuales secundum leges scientiae paratas numeratur, quas Societas Biblica Stuttgariensis iam publici iuris fecit, quae sunt Biblia Hebraica Rudolphi Kittel et aliorum, Septuaginta Alfredi Rahlfs formaque minore Novum Testamentum ab Eberhardo Nestle primo curatum.

Idcirco priusquam finem faciamus dicendi, cl. viros qui societati illi praesunt satis grato animo a nobis aestimari vere decet. Nam ipsi priores coeperant consilium inire de hac editione Vulgatae; ipsi quosdam invitaverunt, qui sive Vulgatae maioribus editionibus romanae oxoniensique operam dabant sive Veterum Latinarum versionum editioni beuronensi. Sic quinque editorum, qui non unam eandemque religionem colebant, consortium ortum est, auctoritate ecclesiastica consentiente atque permittente archiepiscopi friburgensis officio, ut liber talis imprimatur. Illi quinqueviri opus una fecerunt, animo fidenti, communi omnium studio consilio iudicio; quod commercium ut iucundum ita perutile semper erat. Finito tandem diuturno labore non possunt non gratias agere quam maximas cum omnibus, quicumque non uno modo multisque rebus eos adiuvabant, tum praecipue moderatoribus Societatis Biblicae Stuttgartensis pro comitate assidua et officiosa erga se voluntate atque pro diligentia indefessa strenuae opera, quas in hos tomos conferebant, ut vere digni essent virtutibus ceterorum Societatis illius librorum.

PRAEFATIO EDITIONIS QUARTAE

Post viginti quinque annos quibus *Biblia Sacra iuxta vulgatam versionem* primum edita sunt, et exemplaria plus quam tricies mille divulgata, ecce quarta editio. Hodie *Vulgata* Stuttgartiensis normam textus latini Librorum Sacrorum omnibus praebet qui his operam dant. Successit editioni Clementinae, quae summam per quattuor saecula auctoritatem habuit, attamen talis erat ut neque a viris doctis nostri saeculi textum latinum Scripturae Sacrae indagantibus probari posset, neque amplius eorum usibus sufficeret. Horum autem studia non solum Clementinae naturam improbaverunt, verum etiam alios tulerunt fructus, cum ex iis ortae sint editiones maiores Veteris et Novi Testamenti; illi operam monachi abbatiae pontificiae S. Hieronymi in Urbe ordinis S. Benedicti dederunt, hanc I. Wordsworth et eius socii curaverunt. Permulti sunt loci ubi lectiones Clementinae nullo manuscripto testimonio fulciuntur. Frequenter in ea invenimus textum contra codices mutatum, sive ut stilus et elocutio corrigerentur, sive quo doctrinae christianae melius congruere videretur, multumque discrepat a textu primitivum vulgato, quem prae buerant pandecta primi millennii. Saepius etiam concordat solum cum recensione Universitatis Parisiensis tertii decimi saeculi, cuius iam textus haud semel in facilius mutatus longe auit a testibus antiquissimis.

Quamquam etiam Ecclesia Romana hodie in sacra liturgia linguam uniuscuiusque populi admittit neque in studiis theologicis persequendis latini sermonis usum amplius requirit, tamen *Vulgata* latina inter litterarum occidentalium monumenta suo iure locum illustrissimum retinet. Quicumque historiae Occidentis quibuslibet de causis operam dabit, proficere non poterit nisi textum eius ad manum habeat. Itaque textu non iam opus est «authenticum», quo theologi tuta conscientia uti possent, sed «critico», qui usque in ipsa dispositione verborum formam originariam quantum fieri potest exprimat nec non lectionum variarum

principalium rationem ducat. Dispositionem *per cola et commata*, quam voluit S. Hieronymus, restituere maximi momenti erat in nova editione conficienda, quia magis adhuc interpunctione quam titulis inserticiis vel emendationibus editores quomodo textum intellegi vellent indicarunt.

Secundum consilium a primis editionis Stuttgartiensis initiis observatum opus pro progressu studiorum certis annorum intervallis renovari debuit, quod munus nos in quarta hac editione suscepimus.

Textum ipsum Bibliorum Sacrorum, ut erat in tertia editione, immutatum reliquimus praeter errores quosdam libri impressi, qui ne in concordantiis quidem quas B. Fischer ante tertiam editionem publici iuris factas ediderat patefiebant, sive quia specie verisimilitudinis tecti non facile discernebantur, ut puta *eas* pro *eos* (Za 13,9), sive quia in iis editionis partibus occurrebant quae in concordantiis supradictis neglectae sunt. In quibus cum essent praefationes, factum est ut e.g. in praefatione libri Danielis *tote* pro *toto* (p. 1341, l. 22) in textum impressum irreperit. His exceptis textus noster idem est ac is quem tertia editio continebat.

Bene tamen nobis conscius sumus nos admisisse vel immutata reliquisse nonnulla quae dubitationem quandam afferant. Sed haec omnia usu firmata sunt, et hoc textu nituntur supradictae concordantiae. Nobis etiam cavendum erat ne textum a viris doctis sub unius regimine firmo consilio elaboratum, cuius omnia elementa optime inter se congruerent, quibusdam locis mutantes totum disturberemus. Accedit quod quibus locis lectioni a R. Weber selectae alia nobis praefenda videbatur, plerumque rationes certae inter varias lectiones diiudicandi deerant, ita ut ne acutissimum quidem acumen criticum dubitationem in qua versaremur superare posset. Huiusmodi sunt ea quae in editione Benedictinorum S. Hieronymi saepius adpositis vocibus «fortasse recte» in apparatu critico afferuntur. Denique, ubi exploratum nobis est textum originarium ab edito differre, velut in Is 11,2 (*spiritus scientiae et timoris domini* pro *spiritus scientiae et pietatis*), 16,1 (*emittite* pro *emitte*), 30,33 (*regi* pro *a rege*), lectio originaria quasi nusquam in codicibus invenitur. Quare, cum textum edendum suscepimus non ab Hieronymo sive ab aliis confectum, sed eum qui vere vulgatus esset, illa quasi «fossilia» non recepimus, cum neque in traditionem manuscriptam transierint, neque «lectionis» nomine vere digna sint, quia olim vel omnino non vel rarissime tantum «legerentur».

Apparatus criticus denuo recognitus est habita ratione editionum criticarum quae post annum 1982 in lucem prodierunt, sive in abbazia Romana S. Hieronymi sive in Instituto Veteris Latinae Beuronensi elucubratae sunt, scilicet libri Sapientiae, librorum Duodecim Prophetarum, priorum librorum Macchabaeorum nec non epistularum ad Titum, ad Philemonem, ad Hebraeos. Quod attinet ad quartum librum Esdrae, editiones quas confecerunt v. d. Klijn et Bergren fere nihil novi attulerunt.

In librorum propheticorum apparatu R. Weber testimonia e commentariis S. Hieronymi sumpta attulerat, quibus accesserunt alia quae in Iuliani Aecclanensis tractatibus prophetarum Osee, Iohel et Amos invenit. Duodecim Prophetarum apparatus recognoscentes ea nolumus penitus omittere, quamquam nobis non omnino persuasimus ea vel utilia esse vel ad textum pertinere. Reapse lemmata commentariorum S. Hieronymi non praebent textum originarium versionis ex hebraico factae, sed formam quandam recognitam et correctam. Insuper occurrit nonnulla ubi editionibus quas adhuc habemus vix fidas. In Iuliani autem

VETUS TESTAMENTUM